

A' ROMAI TSASZARI ÉS AP. KIRALYI FELSEG.
NEK KEGYELMES; ENGEDELMÉVEL.

Indult BÉTSBŐL Pénteken 23. Novemberben 1792.

Meg-halni közönséges dolog, de úgy halni-meg, mint itt *Bétsben* közelebbről egy sok másokkal fel-érő *Sümegei* Josef nevezetű jó Nemes Uri ember, már ennek még meg gondolása is borzasztóbb a' közönséges halálról való képzelődésnél. — Már jó ideje, hogy a' meg-nevezett szerentsétlen, rész szerint a' maga, rész szerint másoktól réá bizattott ügyes-bajos dolgoknak folytatása végett, itt *Bétsben* tartozkodott, a' jövő hónapban pedig készült innen le felé, hogy a' *Magyar Ország* Kamarán érdemeihez illő hivatalra lépjen, a' mellyre Felséges Urunktól a' *Decretum* már kezeinél is mondatott lenni, mint a' ki *Magyar Ország*on már ez előtt-is a' *Vármegyebéli-Alseisorságot*, igen érdeme-

sen viselte vólt. — Mostani szállása a' *Leopoldstadt* hid mellett bal kézre eső Kávé házak mellett a' *Duna* parton lévén, a' múlt Vasárnap estve *ad revidendum-mal* butsuzik el a' maga barátjaitól a' Kávé házban, és szobájába menvén le fekszik. Hétfőn kerestetik valamelly barátjáiól, hát az ajtók bé-vagynak zárva, nem mehet egész nap bé senki. *Kedden* hasonlóképpen. *Szeredán* dél után fel nyit-
tatik a' *Politzia* által a' ház ajtaja, 's hát a' szegény *Sümegi*, toroka ketté vágva, a' vér által egészen elborittatva, feje az ágy' lába felé fordulva, kezeit fel-felé ki terjesztve, meghalva tanáltaték. Drága farkas bőr bundája, arany és ezüst óráji, brilliántos gyűrűi, pénze, egy szóval minden elvihetőbb portékái oda valának. — Két szobája lévén, egyikbe valami feleséges, magát *Frantziának* nevező, bitskot, óllót, tükört, óra lántzot 's több e' féle apróságokat kosárban áruló, 's nap estvig házaló jövevényt tartott könyörületességből, kinek ingyen szép szállást 's konyhát adván, egyéb jóval is vólt hozzája, a' mellyért nem kívánt egyebet, hanem hogy maga a' *Frantzia* reggelenként megfűsülje, a' felesége pedig Kávét 's egy más apróságot főzzön 's több e' félek. Hogy a' szegény *Sümeginék* ezen idegenekbe helyheztetett bizodalma rend kívül való vólt légyen, azt az ő barátjai is hibás vigyázatlanságnak mondják lenni. A' két szobából egymásba járó ajtojok vólt, sőt szabad bemenetelek vólt a' nevezett két *lohonnaiaknak* hozzája mindenkor. — Mi lett a' dologból? — az, hogy ezek magoknak előre alattomban *Saxonia* felé (a' mint már most világozásra jött a' dolog) *palzszust* vévén, *Hétfőn* jó reggel elillantottanak, és a' magok jól tévőjeket meg ölve bé-zárva hagyták a' maga házában. — *Quilibets supponendus est malus, donec probetur bonus.*

Az *Erdélyi* nagy Fejedelemség fő Kormányzója *Gr. Bánffy György* Ur ő Exja a' *Sz. István* Rendjének nagy Kereztjével ajándékozott meg.

Az

Az a' tudósítás melly szzerint Gen. Gr. *Sztárai* megölettetettnek, Gr. *Klerfe* pedig megsebésítettnek lenni erőszittetett (a' mint még a' *Posoni* ujjágis *extra blattban* tett közönségessé) azok közzé az áru portékák közzé tartozik, a' mellyekkel *Madam Faua* mindenkor és mindenütt örömet Contrebandot szokott tsinálni; mert mind ketten ezen Generalisok épségben vagynak a' magok Sergeiknél

Hertzeg *Kaunitz* egy drága piklist nyert közelebbről az Orosz Tsászárnétól, melly 150 ezer forintra betsültetik, és a' mellyen tsak *Solitair* Kövek 36 ton tanáltatnak.

A' Német Ország felé induló két nagy Austriai Sergek közzül edgyiket Gróf *Collredo* egyenesen Belgiumnak fogja vinni, a' másik pedig Norimberga mellett gyül öszve, mellynek fő vezére General *Staader*.

Gróf *Chotek* tsak ideig maradott ki a' hivatalból, mig más illendő hivatalba tétettetik. — Az ujj Directoriumhoz Gen. Controlörre, Gr. *Zintendorf* Károly, V. Controlörre Gr. *Strasoldo* (ez más, nem az a' ki Udvari Tanátsos volt.) Casa Directorává pedig *Boltza* Ur tétettetik.

A' Frantziák és valami 1500 Pruszszus katonák között, egy *Limburg* nevezetü *Westphaliában* lévő régi vár mellett tsatázásra kerülvén a' dolog, és a' sokkal nagyobb számmal lévő Frantziák a' Pruszszusokon erőt vévén, ezek magokat hátra vonni kéntelenítettének, és a' varat a' Frantziáknak által adták. A' dolog Nov. 9 dikén törtent; mely a' Pruszszus Királynak tudtára adattatvan, mindjárt 10 ezer embereket inditott a' Frantziák ellen, és maga is Gen. *Kalkreuthal* együtt Nov. 10 dikén szeméjlesen eilének indult.

A' *Frankfurtiak* Gen. *Custine* ellen a' *Nemz. Conventhez* folyamodvan, nyertesén jartanak. — A' *Zweybrückben* (Bipontumban) mulató Frantzia Követ közelebbről az oda valo Ujjság Levélben hirdetteti ki, hogy a' Frankfurtiakra vettetett *Schatztz* a' leg-utolsó krajtzárig el engedtetett légyen, és hogy

az is, a' mit már meg-fizettének, mind vissza adattasék nékiek.

Frantzia Ország. — A' szerentsétlen, és a' több Frantzia Státus' fogjokkal együtt az *Orléáni* tömletzből *Versáliába* vitettetett, és ott a' múlt Septemberben a' többekkel együtt meg ölettetettnek lenni hirleltetett *Deleszár*t, az Anglus Levelek szerint *Londonba* szerentsésen meg érkezett, és él. Ezen tudositás szerint, fél hóltan kapattatott vólt ki valami jó emberei által a' dühös Frantzia nép kezei közzül, és magához jöven, az után tanált magának útat Anglia felé.

A' főbb tábortól közelebbbről vissza érkezett *Commissáriusok* arról panaszoltanak a' *Convent* előtt, hogy azok által, a' kik a' katonáknak láb belit készítetnek, erősen meg tsalattatott légyen a' Nemzeti Kassa; mivel a' katonák paputsai bőrrel bevonatott tsupa mappából öszve tsirizelt papirosból lévén készittetve, 6 vagy leg-felleyebb 12 órák alatt mind le hullottanak az ő lábaikról. — A' *Kellermann* Sergéről azt a' jelentést tették ezen *Commissáriusok*, hogy ez már most a' 88 dik helyen táborozna, és a' szabad ég alatt a' motsárban igen gyakran kéntelenittetvén meg hálni, minden köntös le rothadott a' katonákról, melly szerint 200-ezer felső kaputokat kellene mennél hamarább az ő számokra küldeni. A' katonák azonban, mind ezek között a' nyomoruságok között is, leg kissebbet sem panasznak. Kényere és húsa vagyon a' tábornak bövséggel. — Meg szollittatván a' *Minister* ezen dolgok felöll, azt felelte, hogy a' készen lévő paputsok meg visgáltatván, 1000 párok a' *Párisiaknak*, 6 ezerek pedig a' *Lille* városa bélieknek, mint rozszak, vissza adattattanak, felső kaputok pedig már 50 ezerek a' táborhoz meg indittattanak.

Gen. Bernunville arról tudositotta Nov. 2 dikán *Bouville* ből a' *Conventat*, hogy az *Austriaiak* éppen azon a' napon hagyták oda Frantzia *Flandriá*-ban a' leg szélső helységet, *Lannoyt*. — Ugyan ekkor olvastatott-fel a' *Dūmurier* táboránál lévő *Hadi Commissáriusoknak* tudositása is, mellyben a'

arról

a' *planumról* tétetik emlékezet, a' mellynek végre való halytása iránt, Gen. *Dümurier* a' *Brabántziában* folytatandó táborozásra nézve, a' több *Frantzia* Generálisokkal *Valenciennesben* meg egyezett.

Nov. 5-dikén egy Levele olvastatott fel a' *Conventben* *Custinének*, a' ki ebben Gen. *Kellermant* egy igen kevély és poltron tisztnek nevezi, és egész forma szerint vádolja azért, hogy minden Sergeivel edgyütt, *Longvy* mellett meg-állapodván, ennek egy részével *Triert* és *Coblentzet* az itt lévő minden Magazinumokkal el nem foglalta, és ez által a' *Pruszizus* Sergeket innen ki nem szoritotta,

— — — — —
— — — — — *Carra*, egyik tagja a' *Conventnek*, fel-álván *Keilermann* mellett, ezeket mondotta az ő mentségére: — „*Custine* — ugy mond — 20-ezer embert kivánt *Kellermantól*, és nem tudta azt, hogy néki *Válencével* együtt, *Dümuriernek* töllök való el valása után, magának sem vólt több 20-ezernél; — — —

— az ellenséges Sereg pedig még ekkor *Longvy-nál* feküvén, így is akár mikor elég dolgot adhattott volna a' *Kellerman* kitsiny Serginek, mellynek e' szerint *Trierbe* helyebb mozdulni mind addig lehetetlen vólt, valameddig *Longvy* a' *Frantziáknak* viszsa nem adattatott. — Mind a' *Custine* vádja, mind pedig a' *Kellerman* mentsége, a' *Hadi Com-missiónak* meg-visgáltatás végett, által adattanak.

A' *Nizzai* Grófságban Gen. *Anselm* által ideig fel-állittatott *Adminisztrátorok* egy *Deputátiót* küldötteknek *Párisba* a' *Conventhez*, melly által azt kívánják, hogy ezen Grófság *Frantzia* Országhoz ragasztassék. Midön a' *Nemz. Convent* ezen dolgot már éppen Dekretom alá akarná venni, fel áll a' *Conventnek* egy *Barrere* nevü tagja, és ezt mondván: — „hogy a' *Nizzai Adminisztrátorok* nem lévén a' *Nemzetnek* kép-viselői, a' *Nemz. Convent* is az *Adminisztrátoroknak* ezen kívánságát, tsak akkor vehetné meg-fontolás alá, a' midön az, az
egész

egész *Nizzai* népnek edgyezéséből terjesztödnék a' *Convent* elejébe. „ — *Barrerének* ezen jóváslása az egész *Conventtől* helybe hagyattaték a' *Nizzai* Deputátásokat pedig a' *Convent* Præsese rendre öle gette.

Anglia. — A' *Londonból* egy darab időtől fogva érkezett hírek szerint mind inkább inkább lehet hinni, hogy *Anglia* nem csak a' maga eddig való *neutralismusa* mellett fog meg maradni, hanem e' mellett minden böltsétséget és előre vigyázást is kételen lészen a' végre elkövetni, hogy az Országnek belső részeiben szüntelen nevedő zenebonának elejét vehesse. Sok helységek lévén *Angliában* olyan elaprósodtak, mellyekben alig laknak 20 régi gazdák de a' mellyeknek azonban még is meg vagy on azon jussok, hogy a' *Parlamentomba* Deputátusokat küldhessenek, más ujjabb városok pedig olyan nagyok, mellyekben 40 s több ezer emberek is laknak, de azonban a' *Parlamentomba* még csak egy Deputátust sem nevezhetnek magok közül, mind ezeknek meg gondolása alkalmatosságot szolgáltatott a' népnek arra, hogy a' *Parlamentomnak* egyenetlen és hibás formája és öszve szerkesztése ellen zúgjon és panaszoljon. — Már most a' *Ministeriális* Levelek is, mellyek eddig minden ujjítással ellenkeztenek, nem csak a' magok hangjokat meg változtatták, hanem azt is jelengetik, hogy a' *Ministerium* a' nép kívánságának eleget tenni kész lészen. — Az *Irlándiai* Catholicus lakosoknak is számos Deputatiójok vagy on *Londonban*, a' kik mivel *Irlándiában*, a' népnek $\frac{2}{3}$ ad részét tézik, a' *Protestánsokkal* egyenlő jussal kívánnak magoknak. — Mind ezek olyan környülállások, mellyek a' közelebb öszve gyülvendő *Parlamentomnak* üléseit igen fontosokká fogják tenni. — A' külömb-külömb féle *Constitutionalis Klubok* nem csak fenn állanak *Londonban*, hanem szüntelen szaporodnak, mellyek a' népnek fel forrani kezdett indulatja alá mind ujjabb-ujjabb tüzeket rakvan, ugy láttzik, hogy egészen kénteleníteni fogják az *Anglus Kabinétot*, a' *Frantzia Republica* iránt való *neutralismusra*.

Magyar Ország.

A' *Hegy-alyáról* azt írják, hogy hibáztunk, midőn a' *Hegy-alyai* szüretet elsősnek irtuk; mivel itt olly vidám napok szolgáltak a' szüretelőknak, hogy magok se kívántanak volna szebbeket. Az egész szüreten csak fél nap tagadta meg magát a' napfény. Szőlő kevés volt, de szép, és kivált az aszszú annyira kívánatos, hogy még igen is el-aszott. Eppen Sz. *Mihály* nap tályban volt egy kevéssel több első, mint a' mennyit a' szőlő művesek kívántanak volna.

A' *Pesti* Déák ujjságban egy *Eszszeki* Levél olvastatik, melly szerint egy *Eszszeki* lakos a' vár és a' külső város között, a' hol régentén a' Romaiaknak *Mursa* nevű Coloniájok feküdt, a' maga földjét ásván, egy igen régi boltozott temető sirra akadott, mellyet ki-bontván, az abban el-rodhadott emberi testnek porán kívül, két ép és egy eltörött flaskóra tanált. Egyikben ezek között valami vízhez hasonló, és minden iz nélkül való matéria, a' másikban pedig valami le-szállott salak szemléltetett lenni. Tanáltatott az említett temető sirban még egy égetett téglából való lámpás-is, mellynek alsó felén egészsz *Romai* betűkkel olvastatik ezen szó: *Fortis*; melly arra a' vélekedésre adhat alkalmatosságot, hogy ezen helyen valami olyan személjnek kellett el-temettetni, a' ki a' Romaiaknak azon *Legiojikkől* való volt, mellyekben *Fortis* nevű *Századok* (Centuriák) tanáltattanak, a' milyenek vóltanak a' XIII, XV, XIX, XXIII, és XXVII-dik *Legiók*. A' XXIII dik *Legionak* nevezetesen IV-dik *Centuriája* így neveztetett: *Pannonica*, *Fortis*, *Felix*. — Nem minden fundamentom nélkül lehet gyanítani, hogy az egyik flaskóban tanáltatott viz, a' meg-hólt' rokonyainak meg-gyülytött könyhullatásaik lettenek volna: a' mint hogy némelly régi nemzeteknél a' meg-hóltat siratóknak köny' tsepjeit öszve gyülyteni, 's azokat valamelly edényben vele együtt el-temetni szokásban vólt. —

Ezen

Ezen majd 15 száz esztendő's ritkaságot Ts. K. In-
tsinér Fő-Strázsamester *Ebner* Ur, a' tanálótól ma-
gához váltván, mint meg-nézésre méltót, mindenek-
nek jó szívvvel mutatja.

*A' Magyar Királyné Vízéről; Aqua Reginae Hunga-
riae; L'eau de la Reine d' Hongrie.*

Minthogy ez a' *Magyar Királyné Vize* minden
Nemzetek között el-annyira nevezetessé lett, hogy
ritka az a' Patika egész Európában, mellyben az ne
találtatnék; Frantzia Országának kivált *Lion* és *Mom-
pellier* nevü fő Városaiban olly' bővön szokott ké-
szítettetni, hogy azzal még a' hátos Kalmárok is szél-
jel ország szerte közönségesen kereskedést indította-
nak: azért nagy kívánság származott régtől fogva
bennem annak meg tudása eránt, mellyik Magyar
Orzági Királyné lett legyen az, a' kiről a' képpen
kezdett az leg-először neveztetni; és minémü külö-
nös dolog szolgálthatott arra alkalmatosságot,
hogy olly' betses Magyar Nevét változás nélkül
mind e' mái napiglan e' Világon fenn tarthatta. E'
végre számtalan Hazánk-béli Historicusokat fel hány-
tam 's vetettem, imitt is amott is fáradhatatlanúl
keresgéltem, hogy ha talám valahol nyomába iga-
zódhatnám: de minthogy a' mi Eleink inkább ki-
vánták eleitől fogva az ő jelesen viselt vitéz hadi
dolgaikat emlékezetben hagyni, el-mellőzván a'
mint egyéb tudománybéli tudósításokat, úgy neve-
zetesen e' tekintetben is Hazánk-béli történeteknek
minden Irói mélységes halgatásban vagynak, tsak
egy szóval sem emlékeznek sohol is rólla, mellyik
Királynénk legyen az, a' kiről ez a' világ szerte es-
méretes orvosló viz *Magyar Királyné' Vízének* hi-
vattatik.

Azomban midőn illy' bizonytalanság között
nyughatatlanokdtatnám elmémet, kezembe akada-
ma' 17-dik Századnak közepe tájján élt néhai *Fe-
bure Miklós* nevezetü hires *Chemicus'*, és az akko-
ri Frantzia Királynak Udvari fő Patikáriusának
Könyve

Könyve, illy' titulus alatt : *Traite de la Chymie*, mellyben a' Patika béli szerek' készítésének több módjai között a' Magyar Királyné' Vizét is le-irja, hozzá-adván azt is egyfzersmind, hogy annak szerzője *Szent Ersebeth Magyar Királyné* Afiszony volna, a' ki mielőn 70 esztendő korában a' kölvény miatt iszonyu fájdalmakat kezdett volna szenvedni, az ott le-irt vizzel, mellynek készítésére álomban valamelly Lélektől tanittatott volna meg *Buda' Várában*, fájdalmas tagjait gyakran mosogatta, és azt nyerte vele, hogy fájdalmi el-tsendesedvén, minden tetemei el-annyira meg-vidúltanak, hogy ámbár életének 80-nadik esztendejét elérte legyen is, de a' kölvény' ostromló fájdalminak leg-kisebb jelenségét sem tapasztalta többé testében.

De minthogy *Feburénak* az itt elől-hozott beszédiből világosan még áltai nem lehetett látni, mellyik Magyar Királyné legyen az, a' kinek azon Víznek elsőben lett készítését tulajdonítja: további vizsgálódásom után ama' hires *Blumentrost* nevű tudós Doktornak *Haus- und Reis-Apothecke* írása akadott kezembe, mellyet ama' Romai szent Birodalombéli termézet' vizsgálók' Tsászári Akadémiájának *Apollodorusi* Névvvel meg-tzimerezett edgyik tagja, *Hoyerus György*, Lipfiában 1716. 8. jeles 's tudós Jegyzésekkel ki-adott, és annak XVI dik Reszében világos igékkel azt mondja, hogy Ersebeth Királyné mi módon készítette vólt legyen azt a' betses vizet, maga tulajdon kezével arany betűkkel le-irta, és azon Irás az arra tartozó *Recipével* egyetemben Bétsben a' Tsászári fő Bibliothecában meg-találtathatik.

Erre nézve azért azontúl már írásban lévő Jegyzésimet fel küldöttem Bétsbe *Kollár Adámhoz*, a' Tsászári Könyv-tár-háznak akkori fő Bibliothecáriusához, ha vallyon igaz volna-é a' mindjárt fellyebb említett *Hoyerus* Doktornak a' Magyar Királyné' Vízéről való efféle tudósítása, hogy t. i.
arany

arany betűkkel le-irva ottan meg-találtathatnék annak készítésének egész módja, *Receptaja*.

Minthogy *Kollár* Ur maga-is fáradhatlan ember vólt a' Magyar dolgok körül való szoros vizsgálódásban, jó neven vette e' béli hir-adásomat: e' végre nem nyughatott mind addig, mig nem a' Tsászári Könyves tár-háznak minden rejtekjeit, zugját, 's lyukát fel nem hányta 's vetette: a' honnét, hogy fel tett kérdésekre meg-felelne, irt a' Magyar Királyné' vizéröl egy rövid elmélkedést, a' mellyet a' Bétsi *Real-Zeitung* nevezetű Német Ujj-ságoknak leg első darabjában a' második szám alatt nyomtatásban ki hirdetett: tsinos keréngő beszédének tzélja tsak egyedül arra megyen-ki, hogy a' mint *Hoyerus* Doktor állította, oda fellyebb említett *Blumentrost* Orvosnak Irásában, semmi valóság tellyességgel nintsen; mert Ersébeth Királynénak ollyatén tulajdon keze írása sohol az egész Bétsi Bibliothecában nem találtatik, a' mellyben ő azon áldott Viz' el-készítésének módját arany betűkkel fel-jegyzette vólna.

Itt meg-állapodni minthogy még nem lehetett, további vizsgálódásnak kedvéért Hazánk' Királyi fő Historicusához, *Práy György* Urhoz folyamodtam értekező Levelém által e' tekintetben is, ugy gondolkodván, hogy ha vagyon a' Magyar Iróknál valahol ezen vizröl leg-kisebb emlékezet-is, azt e' tudós Urtól ki-tanulhatom: illy' reménységemben éppen meg sem tsalattattam; mert egész készséggel és szokott emberséggel még Posonyba vólt lakásakor azt irta vizsza barátságoson válaszó Levelében, hogy irás-béli gyűjteményei között vagyon nálla kéz irásban valamelly futólag irt rövid elmélkedés, *Schediasma*, mellyet ama' szépen virágzó Nemes *Splényi* Zászlós Uri Familiának Leveles Tárházában talált vólt; ebben a' Kéz-írásban a' Magyar Királyné Vizéröl mi olvastassék, szóról szóra ki-irván a' Fő Tisztelendő Ur számomra megküldötte, én pedig a' szerint azt Déák Irásimnak máso-

második Kötetjében akkor tájban világ eleibe terjesztettem nyomtatásban.

De hogy a' mindjárt mostan említett Kéz írásnak nevezetlen Szerzője beszédinek nagyobb hitelt szerezhesen, a' maga Olvasóit *Prævotius János; Rauracumi fi'*, és *Pádvai Orvos Doktor'* és *Professor'* Írásira útasította; ezen régi Orvos Könyvnek közöttünk lévő ritkasága miatt tsak a' minapában találkoztam réá az ide való tudós Patikárius' *Klazzay Sámuelnek* sok szép drága Könyvekkel, Római, Görög, és Magyar Országi régi Pénzekkel, Numismákkal, és egyéb ritkaságú gyűjteményekkel meg rakodott Bibliothecájában. *Prævotius János'*, Orvosi munkáinak Hanoviában 1666 dik esztendőben lett leg utolszori kiadásának első Szakaszában a' kiválogatott és próbált orvosságok iratnak leilyetén titulus alatt: *Selectiora Remedia*, az hol a' 6. 7. és 8 dik levelen mit beszél az érdemes Doktor és Professor *Prævotius*, ide szóról szóra Deák nyelven is, a' mellyen iratott vőle, szükségesnek ítétem le írni.

Ad Podagram et Chyragram.

„Cum mihi certo constet multorum casibus vis admiranda subscripti remedii, narrabo, qua fortuna in illud inciderim. Anno 1606. vidi inter Libros *Francisci Podacathari* ex nobilissima Cypria Familia. cum quo summa erat mihi Familiaritas, per vetustum *Braeviarium* maximæ apud eum venerationis, quod a *S. Elisabetha*, Hungariæ olim Regina majoribus suis datum assereret, in mutuæ benevolentiaë symbolum. In hujus Libri vestibulo remedium ad Podagram illius Reginaë manu inscriptum mihi oblatum fuit perlegendum, quod his formalibus verbis quæ inde exscripsi, erat expressum: „*Ego Elisabetha Hungariæ Regina anno ætatis 72. multum infirma et podagrosa usa sum per unum annum ista recep a, quam mihi dedit quidam antiquus Eremita, quem nunquam videram nec ante nec post, et sui cito sanata, et viribus restituta, atque omni-*
bus

bus apparens ultra modum pulchra, ut Rex Poloniæ me petierit in matrimonium, cum Ego et ille vidui essemus: Renui tamen id agere amore Dni mei Jesu Christi, a cujus Angelo credo me accepisse istam medicinam. Recepta hæc est.

„ R. Aquae vitæ passatæ part. 3.

„ Summitatum et florum Rosmarini part. 2.

Ponantur simul in vase bene clauso, stentque in loco calido per 50 horas, tum alembico destillentur, et mane in cibo vel potu sumatur drac. I. singulis septimanis semel, et omni mane lavetur cum ea facies et membrum ægrum.

Renovat vires, acuit ingenium, mundificat medullam, et nervos, visum instaurat, et conservat, vitamque auget.

Itt ugyan-is *Prævotius* azt beszéli, hogy Cyprus szigetéből származott fő Nemes embernek *Podacathar Ferentznek*, néki jó esmerős barátjának a' Könyvei között 1606 dik esztendőben látott egy igen régi és nagy betsben tartatott *Breviariumot*, mellyet az ő Eleinek hozzájok vonzó jó indulatjából ajándékozott volna Szent Ersébeth Magyar Királyné Asszony: kezébe vévén a' Doktor azon Imádságos Könyvet, látta, és olvasta annak első levelén, hogy a' Királyné maga tulajdon kezével mi módon írta oda belé a' Köszvényről való orvosságot, a' mellynek minden igéit ő ekképpen írta onnét ki:

„ En *Ersébeth Magyarok' Királynéja*, midőn 72 esztendős koromban a' kinos Köszvényben fetrengenék, és ezzel az alább meg-irt orvossággal esztendeig éldegelnék, a' mellyre engemet egy Remete Barát tanított vólt, a' kit sem az előtt sem pedig anak utánna soha többé nem láttam; tsak hamarjában jobbulásomat érzettem, úgy hogy minden tetemeimben meg vidultam, és mintegy egészen meg-ifjadtam, ábrázatomban meg-szépültem elannyira, hogy még a' Lengyel Király-is megkérte

kéretett engemet feleségének, midőn mind ketten özvegyiségben élénk, de azt tselekednem az én Uram Jéhus Kriftusomhoz való buzgó szeretetem nem engedte, a' kinek Angyalától, úgy hiszem, vettem én ezt az orvolságot.

„ R. Végy Lombikon négyszer le-eresztett és meg-tisztált Egett bort három annyit. Rosmarint levelestől és virágostól edgyütt két annyit. Tedd valamelly edénybe, fellyül zárd jól bé, és tartsd meleg helyen 50 órákig, az után Lombikon által botsásd-le: ebből minden héten egyszer reggelenként ételben vagy italban végy bé egy Drakmányit, avagy köntinget, reggel pedig ortzádat, és sérelmes tetemeidet mosd jól meg minden napon. a) Ez testednek el lankadt erejét vissza adja, elmédet meg-éleliti, gondolkodásidat, és érzékenységeidet meg-eleveniti, szemed' világát meg-tisztítja, és megtartja, életedet hosszabbítja. „ — Ezek vagynak a' Királyné' Bréviáriumában.

De már az a' kérdés adja itt elől magát, mint hogy egy néhány *Ersébeth* nevű Magyar Királynéink vóltanak, azok között mellyik vólt ennek az Orvos Viznek eszközlője? A' fellebb említett Orvos Doktorok, *Febure*, és *Prævotius* ugyan azt *Szentnek* írják lenni; de mind ketten nagyon el tévelyedtenek; mert *Ersébeth* Királynéjaink között egy

(a.) *Prævotiusnak tanátsadása szerint, a' mint 129-dik levelén írja, az édes törköly kádra veretik, megtapodtatik, földel erőssen bé-tedetik, hogy a' levegő ég bátran hozzá ne férhessen; ebből lehet a' leg jobb Aqua vitæ t annak rendi szerint Lombikon leeresztvén készíteni. A' Rosmarin-is az a' leg hatóságosabb erejű, melly Langvedotiában, Corficában, Olofz Országban, és egyéb déli tartományokban széllyel a' ligetes erdőkön önként teremni szokott.*

egy sem vőlt soha-is, a' ki szentnek hivattatott vőlna. *Második András Királyunk'* Leánya, *Ersébeth*, ugyan a' Szentek közzé számláltatik, de az nem vőlt Magyar Ország' Királynéja, hanem az *Hassia* Fejedelemnek felesége, és életének 24 dik esztendejében meg-is hólt. Három *Ersébeth Királyné*-jaink vőltanak *Historicusainknak* értelmek szerint, úgy mint *Robert Károlynak* Felesége, *Második Vladislaus Ločticus* Lengyel Királynak a' Leánya, a' kitől *Első Lajos* Királyunk született vőlt; *második* vőlt ezen *Első Lajos* Királynak a' Hitvese; *harmadik* pedig az *Albert* Királynak a' Felesége: de a' két utólszor említett *Ersébeth Királynék* közzül edgyik sem érte el életének tsak hatvanadik esztendejét is; azért tehát *Robert Károlynak* felesége marad egyedül, a' ki *Cromerusnak*, és *Timonnak* hiteles tanúbizonyságok szerint még 80 esztendőskorában is a' nyájas mulatságokban, musika szó alatt szapora Lengyel tántzot vigan járt: méltó azért, hogy ez a' testet frisseltető, és elmét vidámitó orvosság a' *Magyar Királyné' Vizének* nevezetét e' világon továbbra is fenn tartsa.

Ersébeth Királyné 1380-dik esztendőben, Aprilisnek 6-dik napján Budán tett Testamentomában két *Breviáriumjairól*, imádságos Könyveiről, emlékezik; (b.) mellyekből az imádkozásra rendelt órákon áhítatoskodott vőlt: ezeknek edgyikét a'
Menyé.

(b.) *Ersébeth Királynénak* 1380 dikban tett Testamentomából ki tettzik, hogy *Timon*, és ötöt követő *Házánk'* több *Historicusai* hibason teszik *Ersébeth Királyné* halálának idejét 1379 dik esztendőre; sőt nagyon kezünk között mind ez ideig tökéletes ép-ségben meg-maradott eredeti kez irásban lévő olly' *originalis Levele*, melly jzokott gyürü petsétjével meg-erősítetve *Vijsegradban* 1387-dik esztendőben irattatott vőlt.

Menyének, az ifjú *Ersébeth* Királynénak, a' Fia' *Lajos* Király' feleségének; a' másikat pedig *Pukur Klárának* hagyta testamentomban őlly' tzéllal, hogy utobb említett *Klára* Asszony a' mig élne, a' néki testált *Breviáriumból* imádkoznék, halála után az *O. Budán* lévő *Bóldogságos Szüz* tiszteletére szentelt *Klastrornak* számára adattatná által. Nyilván ezek között való vólt egyik az a' *Bréviárium*, a' mellybe tulajdon kezével az öreg *Ersébeth* Királyné a' maga *Angyali orvofságát* a' fellyebb előlladott mód szerint belé irta. Ez akadhatott valamely úton és módon *Podacathar Ferentz'* Eleinek kezekre, ezt látta *Prævotius János* Orvos Doktoris, a' mellyből ő a' mint fellyebb látánk, a' *Magyar Királyné' Vize'* készítésének módját, *Recipejét*, ki-irván közönségsé tette.

E' mi *Vizünknek* tsudálatos nagy orvosló erőt tulajdonitanak sok Doktoraink, kivált a' *Déli melegebb tartományokban* élő emberekre nézve; a' többek között pedig nevezetesen *Zapata*, hires *Római Doktor*, *Secreta Medico-chirurgica* nevü Orvosi Könyvének második Részében azt állítja a' maga önnön tapasztalásából, hogy azzal tsak nem minden féle nyavalyákat meg-gyógyított, és mintegy *Panacea*, *Ezer jó orvofság*, gyanánt tartathatik. Meg is lehet azt könnyen engedni, mig ennek az áldott *Viznek* előszöri készítése a' maga együgyüségében meg-maradott, sokkal hathatófsabb ereje vólt annak: de minek-utánna a' nyughatatlan 's értetlen *Elmék*, *empiricusok*, hol egy 's hol más külömbséggel mesterségesen kezdték készíteni, betsiben is azonnal alább kezdett szállani: tsak az egy *Frantzia Fő Chemicusnak*, *Lemerynek*, tekintsünk bé a' *Chemidjába*, melly sok szagos füveknek, *szalamia-jónak*, *tartarusnak* szükségtelen hozzá-adásával zavartata meg a' mi Magyar vizünknek minden ötet követő több társaival egyetemben. Hasonlóúl illyetén sok rendbéli haszontalan változtatásokon ment keresztül által a' *Karmeliták' Vize-*

is. A' mint minden Eledelek, úgy szintén még az orvosságok is mennél együgyűebb készületek, annál fogamatossabbak, használatossabbak szoktanak azok lenni. *Debretzenben Mindszent napján 1792. c.)*
W. I. O. D.

Weszeprényi János

(c.) Midőn ezen Elmélkedésemet az alább meg-irt fő Poétánk figyelmetesen meg-olvasta volna, futólag im' ez két pár gyönyörű Déák Verseket vetette ránya.

Quatuor ad Mundi partes, Rex Hungarus, ensem
 Vibrat, dum Cidari cingitur ille Sacra.

Vulnera nempe dabit mox Gentibus. At pia Conjux
 Adspice, quam mira, vulnera curet aqua!

Sanando totum Regina perambulat orbem;

Quis neget hanc Sociam Regis APOSTOLICI?
 Et vos, quodsi alias, nunc, Pharmacopolia, Galli,
 Jure salutiferis hisce repletis aquis! *Fr. H. S.*

Utolsó jegyzések.

Az ifju *Svéd* Király oly gyenge egészséggel bir, hogy életének megmaradása felől is sokan kételkedvén, félelemben vagynak miatta. — Az az ember, a' ki akár melly nagy tűznek egy néhány minuták alatt való meg-oltására a' *Vitriolumnak* bizonyos öszve elegyítése által módot tanált fel, a' múlt Okt. 27 dikén már másodiksor tette a' Stokholmi kikötő-helyben az egész Királyi ház előtt a' maga igen szerentsés probáját, mellynek alkalmazásával egy egészszen lángba borult hajót 3 minutumok alatt oltott meg. — Angliában nagy summa aranyot ígértenek néki, ha a' maga találmányát ki-jelenti; a' *Svéd Régens* ellenben a' *Vása Rendjével*, és nagy privilegiumokkal ajándékozta-meg.